

Amsterdam, 3 maart 2010

Betreft: Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen in Verkiezingsprogramma's 2010

Geachte voorzitter van de porgrammacommissie,

De Tweede Kamerverkiezingen in juni 2010 bieden de kans om maatschappelijk verantwoord ondernemen te versterken. Hieronder schetsen we een aantal belangrijke uitdagingen en doen we voorstellen voor de aanpak daarvan. We hopen dat u deze onderwerpen opneemt in uw verkiezingsprogramma en campagne.

In deze brief treft u geen uitputtende opsomming van onderwerpen en voorstellen waarop het MVO Platform expertise heeft. We nodigen u daarom uit contact met ons op te nemen indien u meer informatie wenst over MVO-onderwerpen, al dan niet genoemd in deze brief. Wij willen graag behulpzaam zijn met nadere informatie, expertise en contacten.

Ketenverantwoordelijkheid

Er is een toenemende consensus dat maatschappelijk verantwoord ondernemen niet ophoudt bij de eigen onderneming maar dat juist ook de (buitenlandse) schakels in de productie deel zijn de verantwoordelijkheid van de onderneming. Dit is verheugend, maar de concrete uitwerking ervan in de praktijk leidt tot veel dilemma's en onduidelijkheden.

De Nederlandse regering heeft altijd sterk de nadruk gelegd op het vrijwillige karakter van MVO. Die aanpak werkt tot op zekere hoogte, vooral bij bedrijven die al gemotiveerd zijn en de meerwaarde van MVO inzien. Toch kan er niet vanzelfsprekend vanuit gegaan worden dat dit voor ondernemingen bedrijfsmatig gunstig uitpakt of voldoende via maatschappelijke druk tot stand komt. Alleen aanmoedigen zonder het geven van duidelijkheid van wat goed gedrag inhoudt, en zonder heldere grenzen te stellen, biedt te weinig houvast. De Nederlandse overheid zou daarom, in aanvulling op stimuleringsbeleid, een kader moeten scheppen dat helderheid verschaft waaraan bedrijven zich dienen te houden. Wij pleiten voor de invoering van een **helder omschreven (internationale) zorgplicht** van bedrijven en toezicht door de overheid die zorgt dat bedrijven zich, ook in de keten, aan internationaal overeengekomen normen op het gebied van arbeid, mensenrechten, milieu en eerlijke handelspraktijken houden.

Internationaal zou Nederland hiermee een leidende rol kunnen spelen. Er is groeiende erkenning van het feit dat er grote leemtes bestaan in de wijze waarop verantwoordelijkheden en verplichtingen van bedrijven die over de grenzen opereren geregeld zijn. We noemen in het bijzonder het werk van De VN Vertegenwoordiger voor Mensenrechten en Transnationale ondernemingen, prof. John Ruggie¹, maar ook rapporten van het Europees Parlement² en het Britse Parlement³ trokken recent deze conclusie.

Aansprakelijkheid en genoegdoening

Bovengenoemd kader moet ook duidelijk maken dat er een ondergrens is en dat bij het overschrijden daarvan bedrijven aansprakelijk gesteld kunnen worden voor misstanden. Slachtoffers van schendingen door Nederlandse bedrijven, hun dochterondernemingen of toeleveranciers, ondervinden in de praktijk vele barrières bij het vinden van genoegdoening. Uit een recent onderzoek door de

¹ Ruggie "Protect, Respect and Remedy: a Framework for Business and Human Rights", april 2008 < <http://www.reports-and-materials.org/Ruggie-report-7-Apr-2008.pdf> >

Ruggie, *Business and human rights: Towards operationalizing the "protect, respect and remedy" framework*, april 2009 < <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/11session/A.HRC.11.13.pdf> >

² DG External Policies, "Business and Human Rights in EU External Relations", april 2009 <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/200904/20090430ATT54804/20090430ATT54804EN.pdf>

³ House of Lords, House of Commons - Joint Committee on Human Rights "Any of Our Business? Human Rights and the UK Private Sector", december 2009 < <http://www.publications.parliament.uk/pa/jt200910/jtselect/jtrights/5/5i.pdf> >

Universiteit Leiden in opdracht van het Ministerie van EZ⁴ blijkt dat *onder bepaalde omstandigheden* Nederlandse moederbedrijven aansprakelijk gesteld kunnen worden maar dat ingewikkelde concernstructuren en interne besluitvormingsprocessen, die niet voor derden toegankelijk zijn, het voor slachtoffers vaak onmogelijk maakt aan te tonen dat een moederbedrijf controle heeft over een dochterbedrijf. Bij toeleveranciers ligt dit uiteraard nog moeilijker. De huidige situatie brengt ook een grote mate van rechtsonzekerheid voor de bedrijven zelf met zich mee ten aanzien van de vraag of en wanneer zij aansprakelijk kunnen worden gesteld voor betrokkenheid bij schendingen van fundamentele, internationaal erkende rechten.

Nederland dient zich in te spannen om de **belemmeringen voor slachtoffers weg te nemen**. Zo zou de bewijslast niet uitsluitend bij het slachtoffer moeten liggen en kan ondersteuning aan slachtoffers geboden worden.

Een casus neerleggen bij het Nederlandse NCP is één van wegen waarvoor slachtoffers van schendingen momenteel kunnen kiezen. Het beperkte mandaat van het NCP leidt er echter toe dat hiervan weinig gebruikt gemaakt wordt. Gebleken is dat wanneer bedrijven zich niet vrijwillig houden aan fundamenteel erkende normen, het NCP weinig middelen in handen heeft om daadwerkelijk een gedragsverandering te bewerkstelligen. Wij pleiten voor een **herziening van het NCP** waarbij het meer bevoegdheden krijgt om bedrijven ertoe aan te zetten de OESO Richtlijnen en het NCP serieus te nemen, en om te bewerkstelligen dat slachtoffers worden gecompenseerd.

Transparantie en rapportage over sociale en milieuaspecten

Transparantie is een centrale voorwaarde voor MVO. Ook bedrijven zelf erkennen in toenemende mate de noodzaak tot afspraken omtrent rapportage over niet-financiële aspecten, dit ook omdat zij behoefte hebben aan een gelijk speelveld.

Enkele Europese lidstaten (Zweden, Frankrijk, Denemarken, Groot Brittannië) zijn inmiddels overgegaan tot regels voor rapportage op niet-financieel gebied. Deze zijn per land overigens zeer verschillend. In Nederland wordt met stimuleringsmaatregelen getracht MVO-rapportage te bevorderen. Er bestaat echter een grote diversiteit aan vorm, inhoud, kwaliteit en diepgang van de rapportages. De wettelijke verplichting tot rapporteren over maatschappelijke aspecten is beperkt. Het Burgerlijk Wetboek stelt dat dit is vereist *voor zover deze (financiële) gevolgen kunnen hebben voor het bedrijf*. Wij bepleiten een aanvulling met **de zelfstandige plicht tot rapporteren over aspecten van maatschappelijk belang**. Dit is een belangrijke en principiële aanvulling die spoort met de groeiende maatschappelijke en politieke consensus dat bedrijven niet alleen economische maar ook maatschappelijke doelen moeten nastreven en daarvoor verantwoordelijk zijn. Deze verplichting tot rapportage zou via enkele toetsbare vereisten in de Nederlandse wet opgenomen moeten worden en zowel betrekking moeten hebben op beleid en uitvoering, als op de impact van het MVO-beleid. Deze wettelijke verplichting tot MVO-rapportage moet gaan gelden voor een **ruime groep bedrijven**: in de eerste plaats beursgenoteerde ondernemingen, maar ook, conform het voorstel van Burgmans⁵ voor alle bedrijven met meer dan 50 werknemers. MVO-rapportage zou uiteraard verplicht moeten zijn voor bedrijven die in aanmerking willen komen voor **overheidssteun** (zoals het financieel buitenland instrumentarium), voor **overheidsaanbestedingen**, en tot slot voor bedrijven met **staatsdeelname**. Het hanteren van dezelfde criteria voor MVO-rapportage in al deze gevallen kan op deze manier een functie hebben in het bereiken van meer eenduidigheid en coherentie in beleid dat momenteel afzonderlijk wordt ontwikkeld

Als rapportagerichtlijn heeft een internationaal erkend en vergelijkbaar systeem de voorkeur boven eigen Nederlandse richtlijnen. Wij bepleiten daarom **rapportage op basis van de GRI richtlijnen**, te meer daar GRI een internationaal geaccepteerd multistakeholderinitiatief is dat zich ontwikkeld op basis van nieuwe inzichten. Goede, vergelijkbare MVO-rapportage kan uitmonden in een adequate **duurzaamheidsindex op de beurs**, conform het voorbeeld Zuid-Afrika. Deze duurzaamheidsindex kan leidend worden voor zowel particuliere als institutionele investeerders.

⁴ Prof. Dr. A.G. Castermans en Dr. J.A. van der Weide, " *De juridische verantwoordelijkheid van Nederlandse moederbedrijven voor de betrokkenheid van dochters bij schendingen van fundamentele, internationaal erkende rechten*", december 2009 < http://www.ez.nl/pv_obj_cache/pv_obj_id_DA1578214F94540B5E76A59E09BCF008D4913E00 >

⁵ Commissie Burgmans, " *Advies van de commissie Burgmans over maatschappelijk verantwoord ondernemen en corporate governance*", oktober 2008 < http://www.ez.nl/pv_obj_cache/pv_obj_id_04BBA4554FF277249F638590067B2974D96E0000 >

Consumenteninformatie

In het debat over MVO wordt vaak gesteld dat “de consument met de voeten kan stemmen”. Hieraan is echter de voorwaarde verbonden dat de consument volledig geïnformeerd is. Veel producten ontberen momenteel heldere informatie over herkomst van grondstoffen en de wijze waarop het product tot stand gekomen is. Het is voor de consument van belang dat er snel iets gebeurt op het gebied van traceerbaarheid en transparantie op het niveau van product en productieproces. Verantwoording zou zowel proactief moeten worden gegeven via bovengenoemde jaarverslagen en middels etikettering van het product, en reactief op aanvraag van belanghebbenden. De wijze waarop de markt daar nu zelf in voorziet is beperkt en verwarrend. Wij bepleiten daarom meer eenduidigheid middels een verplichtende regeling tot transparantie voor de consument. Dit komt tegemoet aan de groeiende maatschappelijke belangstelling voor duurzame consumptie. Daarnaast zal er een stimulans vanuit gaan tot verbeteringen in de ketens van bedrijven.

De overheid als voorbeeldconsument: duurzaam inkopen

De Nederlandse overheid heeft als grote marktpartij een belangrijke voorbeeldrol te vervullen met betrekking tot het duurzaamheidsgehalte van haar eigen inkopen en aanbestedingen. Het MVO Platform was dan ook verheugd met het kabinetsvoornemen uit 2005 om uiterlijk in 2010 bij 100% van de rijksaankopen en rijksinvesteringen duurzaamheid als zwaarwegend criterium mee te nemen⁶. In de kabinetsvisie MVO 2008-2011 werd gesteld dat de te ontwikkelen criteria voor duurzaam inkopen "zo ambitieus zullen zijn dat een betekenisvolle verschuiving in de markt teweeg wordt gebracht"⁷. We moeten nu constateren dat niet alleen de doelstelling 100% duurzaam inkopen in 2010 niet is behaald, ook de voorlopige beleidsuitwerking schiet te kort.

Het beleid met betrekking tot sociale criteria voor duurzaam inkopen heeft aanscherping op de volgende punten:

- **Afdwingbaarheid sociale criteria:** sociale criteria dienen dezelfde mate van afdwingbaarheid te hebben als milieucriteria. Wij pleiten er daarom voor ook om de sociale criteria niet als een inspanningsverplichting te beschouwen, maar als een resultaatverplichting. Wat betreft de 'redelijke inspanning' die van opdrachtnemers verwacht wordt t.a.v. het implementeren van sociale criteria zouden minimumeisen geformuleerd moeten worden over wat een 'redelijke inspanning' genoemd kan worden én m.b.t. de schakels in de keten waarvoor de opdrachtnemer verantwoordelijkheid neemt.
- **Loslaten van ondergrens voor hanteren sociale criteria:** bij de beleidsuitwerking voor de sociale criteria is er voor gekozen de toepassing te beperken tot 'grote opdrachten'. Er worden ondergrenzen gehanteerd van €133.000 voor leveringen en diensten en ruim € 5 miljoen voor werken. De tot nu toe genoemde grenswaarde voor gemeentelijke aankopen is €200.000. Als reden voor deze ondergrens wordt het proportionaliteitsbeginsel aangevoerd. De gevolgen van het hanteren van deze ondergrens zijn verstrekkend: naar schatting de helft van de overheidsinkopen en - aanbestedingen zal hieronder vallen. Het MVO Platform pleit voor het loslaten van de aangegeven drempelwaarden of in ieder geval een veel lagere ondergrens. Er zouden in ieder geval geen grenswaarden moeten worden gehanteerd als voor een bepaalde productgroep een keteninitiatief bestaat dat aan de gestelde eisen voldoet. Voor een bedrijf dat daarin participeert maakt het qua lastendruk niet uit of het om een grote of kleine opdracht van de overheid gaat.
- **Stel een agentschap duurzaam inkopen in:** de controle op de naleving van de contractvoorwaarden wordt eenzijdig bij het maatschappelijk middenveld gelegd, terwijl deze geen contractpartij is. Maatschappelijke organisaties moeten nu zelf bij de betrokken opdrachtnemers aanklaarten als er problemen geconstateerd worden. Het MVO Platform is van mening dat de overheid als contractpartij een actievere rol moet spelen bij de controle op de naleving van de sociale criteria en daartoe een goed toegerust agentschap in het leven moeten roepen. Deze instelling zou zelf steekproefsgewijs onderzoek moeten doen naar het naleven van de sociale criteria en daarover moeten rapporteren aan regering en Kamer. NGO's, vakbonden e.a. met eventuele klachten zouden ook bij dit agentschap terecht moeten kunnen.

⁶ Motie Koopmans en de Krom, 29 800 XI, nr. 130, d.d. 30 juni 2005

⁷ Ministerie voor Economische Zaken, *Kabinetsvisie maatschappelijk verantwoord ondernemen 2008 - 2011 "Inspireren, innoveren, integreren"*, december 2007 <
http://www.ez.nl/pv_obj_cache/pv_obj_id_659E59E155BF8EE680F606F48D0C830DF7790200 >

MVO-criteria en overheidsteun

Nederland ontwikkelt momenteel beleid dat MVO-criteria stelt aan overheidsteun. Ook dit is een belangrijk instrument om MVO en (keten)verantwoordelijkheid te stimuleren. Wij achten het daarom van groot belang dat dit effectief wordt ingevuld en dat coherentie wordt gezocht met ander overheidsbeleid, zoals bijvoorbeeld rapportageplicht en duurzaam inkopen. De wijze waarop de uitvoering tot nu ter hand genomen wordt garandeert die coherentie niet. Wij pleiten daarom voor een invulling die **geen onderscheid maakt tussen fundamentele rechten**. Het huidige beleid heeft alleen betrekking op kinder- en dwangarbeid en niet op non-discriminatie en vakbondsvrijheid. Wij zijn van mening dat de fundamentele arbeidsnormen van de ILO ondeelbaar zijn. Bovendien zou overheidssteun alleen mogen worden verstrekt als mensenrechten en milieunormen worden gerespecteerd. Dat zou ook coherent zijn met ander beleid.

Bedrijven die overheidsteun vragen en in landen en sectoren met veel arbeidsschendingen werken moeten de kans krijgen te werken aan een **resultaatgericht verbeterplan** met betrekking tot de fundamentele arbeidsnormen. Bestaande door de overheid gesteunde initiatieven zoals het IDH en multistakeholderinitiatieven als Fair Wear en FSC kunnen daarbij een ondersteunende rol spelen. Het beleid zou dus niet (direct) aan bedrijven de eis moeten stellen om onmiddellijk bewijs te leveren dat er geen sprake is van schendingen in hun keten. In veel gevallen is dit niet haalbaar en het zou mogelijk contraproductief kunnen werken. De bestaande MVO-praktijk – ook toegepast bij duurzaam inkopen – is dat bedrijven niet aan het onmogelijke kunnen worden gehouden maar wél wordt van hen verwacht dat zij zich binnen hun mogelijkheden inspannen voor verbeteringen. Deze procesbenadering maakt het ook mogelijk de **hele productieketen bij het verbeterplan te betrekken** en de te stellen eisen niet te beperken tot de ‘eerste wezenlijke toeleveranciers’ zoals nu het geval is. Bedrijven kan gevraagd worden beleid en praktijk te ontwikkelen voor een goede naleving van rechten in de keten. De belangrijkste reden daarvoor is: de meeste schendingen vinden verderop in de keten plaats.

Tot slot pleiten wij ervoor om ook **andere vormen van overheidsteun aan bedrijven in kaart te brengen** en deze ook te betrekken bij de uitvoering van het hierboven bepleitte beleid.

Met vriendelijke groet,

Namens het MVO Platform

Gerard Oonk (06-51015260 of 030-2321430)
Suzan van der Meij (06 12271726)